

Awareness Raising and Training Measures for the Istanbul Protocol in Europe

Vloga odvetnikov pri preprečevanju mučenja in trpinčenja

To delo je avtorsko zavarovano pod licenco

[Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/).

Projekt je sofinancirala Evropska komisija. Ta objava odraža izključno mnenja avtorja, zato Komisija ne odgovarja za uporabo podatkov, vsebovanih v njej.

Education and Culture DG

Lifelong Learning Programme

KAZALO

1.	Predstavitev.....	6
2.	Pravni okvir.....	6
3.	Zastopanje pridržanih oseb	7
4.	Pravica do odprave krivice in povrnitve škode.....	8
5.	Evidentiranje in preiskava	9
6.	Preventivni nadzor.....	10
7.	Zagovorništvo in oblikovanje politike.....	11
8.	Krepitev zmogljivosti	12
9.	Vloga pravnih sporov	12
10.	Zaključek	13
11.	Literatura	14

1. Predstavitev

Istanbulski protokol izpostavlja, kako pomembno je evidentiranje in raziskovanje primerov mučenja in trpinčenja v sodnih postopkih kot tudi v zahtevkih po odpravi krivice in povrnitvi škode, ali prošnjah za azil. Sledeče poglavje vsebuje informacije o vlogi odvetnikov v teh primerih. S svojim poznavanjem domačega pravnega okvirja in z neposrednim in privilegiranim dostopom do svojih strank, imajo odvetniki temeljno vlogo na področju spoštovanja vladavine prava in, kakor bomo videli v sledečem poglavju, pri prepovedi in preprečevanju mučenja in trpinčenja.

Poglavje vsebuje analizo vloge odvetnikov v povezavi z ustanovitvijo in vzpostavitvijo državnega pravnega okvirja, zastopanjem pridržanih oseb in žrtev mučenja, preiskavo in evidentiranjem primerov mučenja in trpinčenja, preventivnim nadzorom priporov, zagovorništvom in oblikovanjem politike ter tudi krepitev zmožljivosti in sodnimi postopki.

Številni sporazumi, instrumenti mehkega prava ter sama pravna stroka izpostavljajo osrednjo vlogo pravniškega poklica pri spodbujanju in varovanju človekovih pravic, še posebej pri prepovedi mučenja in trpinčenja.

Privilegirani dostop do pridržanih oseb je lahko ključnega pomena pri preprečevanju mučenja in trpinčenja, predvsem v trenutkih takoj po aretaciji, ko je tveganje zlorabe pridržanih oseb največje. V tem pogledu bi morali odvetniki ščititi svoje stranke ne samo v zvezi z obtožbami proti njim, ampak bi jih morali tudi zastopati v primerih, v katerih so žrtve mučenja in trpinčenja.

Edinstveno strokovno znanje omogoča odvetnikom poleg njihove najbolj očitne vloge vzpostavljanja in upravljanja učinkovitega pravnega okvirja tudi pomemben vpliv v družbenih in političnih krogih, tj. prek zagovarjanja vladnih uradnikov, ali kadar sodelujejo z akterji civilne družbe. Prikazane bodo tudi različne vloge, ki jih lahko zavzamejo v boju proti mučenju in trpinčenju.

2. Pravni okvir

Pojav mučenja in trpinčenja lahko najprej preprečimo s trdnim pravnim okvirjem, pri tem pa vključimo mednarodne sporazume človekovih pravic, ki jih je država ratificirala. Odvetniki lahko veliko prispevajo k oblikovanju zakonov in predpisov, prav tako pa lahko na podlagi svoje izobrazbe in poklicnih izkušenj dopolnijo vladne predloge z vsebinskimi predlogi. Pravni strokovnjaki lahko nastopajo tudi kot svetovalci pri izvajanju določil in nadzornih ukrepov v zvezi z mučenjem in trpinčenjem.

Dolžnost vključitve zločina mučenja v državno zakonodajo skupaj s primernimi

📖 Glej: *“Istanbulski Protokol, poglavje III.”*

📖 Glej tudi: *“The role of lawyers in the prevention of torture, APT, 2008*

📖 Glej tudi: *“Preventing Torture – An Operational Guide for National Human Rights Institutions”*; 2010; OHCHR, APT, APF

sankcijami, kot izhaja iz 4. Člena Konvencije Združenih narodov proti mučenju (UNCAT), je temeljni korak pri opredelitvi mučenja kot kaznivega dejanja v okviru nacionalne zakonodaje, za katerega bi se morali zavzemati odvetniki. Ko se takšen proces začne, bi morali odvetniki poskrbeti, da je definicija mučenja skladna s 1. členom Konvencije, kar dosežejo s tem, da svetujejo skupini, ki pripravlja osnutke zakonov, ali da v času postopka ocenjevanja podajo pripombe v zvezi z osnutkom zakona. Odvetniki lahko opravljajo primerjalne analize mednarodnih in regionalnih standardov v drugih regijah po svetu (npr. Evropska konvencija o človekovih pravicah, Afriška listina o človekovih pravicah in pravicah ljudstev ali Ameriška konvencija o človekovih pravicah) in tako pomagajo izboljšati vsebino in kvaliteto nacionalnih določil.

V povezavi s popolnim in dobro delujočim pravnim okvirjem morajo odvetniki tudi vedno opazovati, ali obstajajo temeljna osnovna načela s področja preprečevanja mučenja, kot npr. načelo univerzalne jurisdikcije in nevračanja v domovino in ali se jih spoštuje, ter tudi drugače zagovarjati njihovo uvedbo v domačo zakonodajo (za več informacij glej odsek 7 v tem poglavju).

3. Zastopanje pridržanih oseb

Procesna jamstva, tj. pravica do poštenega sojenja, ščitijo pridržane osebe od trenutka njihove aretacije in so vsebovana v več mednarodnih listinah. Ta jamstva skupaj z državno zakonodajo predstavljajo osnovo odvetnikom pri njihovem delu zastopanja pridržanih oseb. 14. člen Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah med drugim zagotavlja in ščiti pravico do sodnega varstva in poštenega sojenja. Podobne pravice so vključene tudi v Temeljnih načelih o vlogi odvetnikov, Evropskih zaporskih pravilih (Pravilo 23), Standardnih minimalnih pravilih o ravnanju z zaporniki (Pravilo 93), ter tudi v regionalnih konvencijah kot so Evropska konvencija za človekove pravice 6. člen), Ameriška konvencija za človekove pravice (8. člen) in Afriška listina o človekovih pravicah in pravicah ljudstev (7. člen).

Mednarodne, regionalne in državne dolžnosti, ki zagotavljajo pravico dostopa do sodnega varstva in poštenega sojenja, opredeljujejo številna temeljna načela za zmanjšanje pojavnosti mučenja in trpinčenja, kot so: pravica, da žrtev ne priča proti sebi; prepoved uporabe izsiljenih priznanj v sodnih postopkih; pravica, da se žrtev brani sama oz. s pravno pomočjo.

Od prvega trenutka, ko je pridržani osebi odvzeta svoboda, je ta najbolj dovzetna za kršenje svojih temeljnih pravic in neločljivo povezanega dostojanstva, česar bi se moral odvetnik ves čas zavedati in se tako v vseh fazah pripora truditi za preprečevanje mučenja in trpinčenja. Predvsem pridržane osebe v predkazenskem postopku so še posebej izpostavljene tveganju za zlorabo, saj se mučenje in prisila največkrat pojavita ravno v preiskovalni fazi kazenskega postopka. Takoj po aretaciji so pridržane osebe prepuščene na

 Več o obveznostih, ki izhajajo iz Konvencije proti mučenju, si preberite v 3. poglavju projektne gradiva

 Glej tudi: *“Pretrial Detainees and Torture: Why Pretrial Detainees Face the Greatest Risk”*, Open Society Foundations, Inštitut za človekove pravice Ludwiga Boltzmanna, Univerza v Bristolu, 2011

milost in nemilost vodjem zapora/kraja pridržanja, ki pogosto vidijo mučenje kot najhitrejši način pridobivanja informacij ali priznanj.

V tem primeru bi moral biti dostop odvetnika pridržani osebi omogočen takoj po aretaciji. Dostop do odvetnika mora biti neposreden, takojšen, reden in zaupen. Odvetniki morajo poskrbeti, da pridržane osebe uživajo vsa pravna jamstva proti mučenju, da so jih obvestili o razlogih njihove aretacije v jeziku, ki ga lahko razumejo, in o njihovih posebnih pravicah, ki vključujejo pravico do odvetnika v vseh fazah postopka, ter tudi pravico do neodvisnega zdravniškega pregleda ali obvestila sorodnikom o pridržanju. Povečano tveganje mučenja in trpinčenja v policijskem priporu je lahko vzrok za to, da odvetnik vloži prošnjo za premestitev pridržane osebe iz policijskega pripora v zapor. Nadalje mora odvetnik poskrbeti, da njegovo stranko pregleda neodvisen zdravnik ter, kadar je potrebno, pomagati pri prošnji za sklep *habeas corpus*, tj. možnosti pritožbe v zvezi s pravno podlago njihovega pripora pred sodnikom (Člen 9(4) ICCPR).

Kadar je prišlo do pojava mučenja in trpinčenja, mora odvetnik poleg obveščanja strank o njihovih pravicah, stranke seznaniti tudi z obstoječimi pritožbenimi mehanizmi ter jim pomagati vložiti pritožbo.

Kadar ni učinkovitega pritožbenega mehanizma, bi si morali odvetniki skupaj z vlado prizadevati za njegovo vzpostavitev, ali pa za izboljšanje obstoječega sistema (glej: 7. *Zagovorništvo in oblikovanje politike*). Če navedena procesna jamstva v državi ne obstajajo, so torej odvetniki in odvetniške zbornice odločilni akterji v procesu zagovarjanja njihovega nastanka.

4. Pravica do odprave krivice in povrnitve škode

Konvencija proti mučenju zahteva od držav pogodbenic, da pomagajo žrtvam mučenja in jim zagotovijo ustrezen povrnitev škode, kar vključuje odškodnino in rehabilitacijo. Te pravice so zapisane v 13. in 14. členu Konvencije proti mučenju.

13. člen omenjene Konvencije navaja, da imajo žrtve pravico do pritožbe pri pristojnem organu, do nepristranske in takojšnje preiskave kot tudi pravico do zaščite pred povračilnimi ukrepi. Vse te pravice dopolnjujejo obveznost državnih oblasti, da sprožijo t.i. *ex officio* preiskavo, kot to določa 12. člen.

14. člen navaja pravico žrtev mučenja ali trpinčenja do poprave krivice in ustreznega nadomestila ter do čim bolj uspešne rehabilitacije. Ta določba hkrati dodeljuje te pravice tudi tistim osebam, ki so odvisni od žrtve, v primeru, da bi žrtev zaradi posledic mučenja umrla.

Odvetniki so glavni sogovorniki žrtev mučenja in trpinčenja, ki iščejo pravico ali zahtevajo druge oblike nadomestila. Žrtvam mučenja lahko razložijo pravice, ki so vključene v prej omenjenih dveh členih, in jim pomagajo skozi vse faze vlaganja pritožbe in procesa pridobitve nadomestila na administrativni ravni, tako v okviru kazenskih kot civilnih postopkov. Nadomestilo lahko ima različne oblike, od ustrezne preiskave in uradnega priznanja zagrešenih zločinov do

 Glej: "Dokumenti ZN, Odbor proti mučenju, splošna ugotovitev št. 3, CAT/C/GC/3, 201, o izvajanju 14. Člena Konvencije proti mučenju"

opravičila odgovornih oblasti. Poleg tega lahko druge oblike nadomestila dopolnjuje tudi denarno nadomestilo, vendar se morajo odvetniki zavedati, da sta tako Komisija proti mučenju in Medameriško sodišče za človekove pravice jasno potrdila, da denarno nadomestilo ni dovolj v primeru mučenja.

V širšem pogledu sta nadomestilo in rehabilitacija pomembna tudi za družbo, v kateri je do mučenja in trpinčenja prišlo. V primeru izjemno razširjenega oziroma sistematičnega mučenja ali trpinčenja lahko povrnitev škode vključuje tudi dopolnitev relevantnih zakonov, boj proti nekaznovanju storilcev ter uvajanje preventivnih ukrepov. Poleg njihove primarne vloge - pomagati žrtvam mučenja do ustreznega nadomestila, bi se morali odvetniki ves čas zavzemati tudi za navedene spremembe.

5. Evidentiranje in preiskava

Učinkovita preiskava in evidentiranje mučenja in trpinčenja sta pomembni tako za razkrivanje in izkoreninjanje takšnih dejanj kot tudi pri morebitnih zahtevkih žrtve za povrnitev škode.

Istanbulski protokol posebej poudarja ključno vlogo pravniškega poklica pri evidentiranju in preiskovanju domnevnih primerov mučenja in trpinčenja zaradi tega, ker so v zaporednih fazah preiskovalnega postopka pogosto blizu pridržanih oseb, kar jim omogoča, da pomagajo pri preiskovanju kaznivih dejanj mučenja in trpinčenja ali da sprožijo postopke v prihodnosti. Zbrani dokazi so tudi nenadomestljivi pri zahtevkih za odpravo škode, ki jih žrtve naslovijo na sodne ali upravne organe na nacionalni in/ali mednarodni ravni. Ustrezno evidentirane obtožbe v zvezi z mučenjem so lahko podane v obliki obtožilnega pisma, nujnega poziva ali poročila mednarodnim nadzornim organom, kot sta npr. Posebni poročevalec ZN za mučenje ali Komisija ZN proti mučenju.

Preiskave na podlagi dokazov o mučenju in trpinčenju, ki so jih zbrali odvetniki, morajo biti takojšnje, nepristranske in temeljite. Poleg tega morajo biti vse sodelujoče strani (žrtve in njihove družine, priče, odvetnik, itn.) zaščitene pred mogočimi povračilnimi ukrepi. Najpomembnejši cilj, tj. da se pridržane osebe ne ogroža, zahteva tudi zaupnost podatkov, ki si jih izmenjajo odvetniki in pridržane osebe, saj se žrtve le tako počutijo varne poročati o vsem, kar se je zgodilo, to pa posledično omogoča evidentiranje mučenja in trpinčenja. Zato je nujno, da imajo pravni zastopniki možnost, da se z žrtvijo pogovorijo na samem, to je brez prisotnosti javnih uslužbencev. Poleg tega lahko obtožbe v zvezi z mučenjem posredujejo pristojnemu organu le s privolitvijo pridržane osebe.

Za odvetnike, ki obravnavajo primer osebe, ki je preživela mučenje, je pomembno, da vedo, kako se mučenje evidentira v zdravstveni stroki in da znajo prepoznati fizične in psihološke sledi mučenja in trpinčenja. S tem znanjem lahko odvetniki temeljito evidentirajo primere za poznejše pritožbe in

 Glej:
Guridi proti Španiji, CAT,
212/2002, 17. maj 2005

Vargas Areco proti
Paragvaju, IACtHR, 26.
september 2006

preiskave, v teh okoliščinah je torej lahko tudi izredno koristno, če imajo odvetniki nekaj osnovnega medicinskega znanja.

V tem pogledu je tesno sodelovanje in izmenjava znanj med zdravniki in pravniki izredno pomembna za izvedbo razgovora s potencialnimi žrtvami mučenja. Predvsem pritožbe, ki jih želijo vložiti njihove stranke, imajo veliko večjo težo, če so podprte s čim bolj natančnim poročilom o vrsti mučenja ali trpinčenja, ki ga je žrtev morala preživeti. Poleg lastnih zaključkov morajo odvetniki vedno poskrbeti tudi za neodvisen zdravniški pregled domnevno mučene pridržane osebe in uporabiti zdravnikovo strokovno mnenje za okrepitev svojega položaja v postopku vlaganja pritožbe in kasneje v samem sodnem postopku. Ta pravila so torej temeljni koraki, ki omogočajo odvetnikom, da izpolnijo svojo ključno vlogo pri evidentiranju in preiskovanju obtožb o domnevnem mučenju in trpinčenju.

6. Preventivni nadzor

Dostojanstvo posebej ranljivih oseb, ki jim je bila odvzeta prostost, najbolj pomaga obvarovati sistem preventivnih nadzornih obiskov krajev pridržanja. Posebni poročevalec ZN za mučenje je leta 2002 dejal: »*Redni pregledi krajev pridržanja, predvsem kadar so izvedeni kot del sistema rednih obiskov, predstavljajo najučinkovitejši preventivni ukrep proti mučenju.*«¹

Za kraje, kjer zadržujejo ljudi, ki jim je bila odvzeta prostost, se štejejo vsi kraji, od koder oseba ne more oditi po lastni volji²; ti torej vključujejo psihiatrične ustanove, vojašnice, domove za ostarele ter tudi ustanove za dolgotrajnejšo oskrbo.

Glede na njihovo dobro poznavanje mednarodnih, regionalnih in državnih standardov in norm, imajo odvetniške zbornice in odvetniki ključno vlogo pri zagovarjanju in ustanovitvi rednega, sistematičnega in neodvisnega preventivnega nadzora krajev pridržanja. Tesno sodelovanje med odvetniki in strokovnjaki z drugih področij, kot so doktorji medicine in sodnomedicinski izvedenci, strokovnjaki s področja človekovih pravic ali socialni delavci, je nujno za široko in dobro delujoče nadzorno telo. Preventivni mehanizem, ki ga sestavljajo strokovnjaki z različnih področij ima tako boljše možnosti, da z različnih zornih kotov zazna sistemske in druge obstoječe težave na celosten način.

Kar zadeva preventivni nadzor, ki je temeljni predpogoj za uspešnost sistema, je vloga odvetnikov tudi pomoč državam pri izvajanju Opcijskega protokola potem, ko ga je država ratificirala, kot tudi pri ustanovitvi Nacionalnih preventivnih mehanizmov, kot zahteva Protokol. Ne glede na to, ali preventivni mehanizmi v določeni državi obstajajo in ali je država ratificirala opsijski protokol, lahko odvetniki sodelujejo z nadzornimi organi in obiščejo kraje

¹ E/CN.4/2003/68, 17. december 2002, odst. 26. lit. (f)

² Glej 4. člen 2. odst. Opcijski protokol h konvenciji proti mučenju (OPCAT)

pridrzanja (npr. v okviru nadzorna ekipe odvetniške zbornice ali pisarne javnega branilca, medinstitucionalne komisije, itd.). Odvetniki lahko s svojim znanjem mednarodnih norm v zvezi s preprečevanjem mučenja in trpinčenja zakonodajalcem in oblastem priskrbijo poročila preventivnih obiskov, ki vsebujejo natančne informacije o mednarodnih zahtevkih in predlogih, kako izboljšati nacionalni okvir. Njihovo strokovno znanje jim omogoča, da izpostavijo kršitve zakonodaje s strani uradnikov v praksi. Odvetniki lahko tako izpostavijo vzorce institucionalnih neuspehov na določenih krajih pridrzanja.

Uspešnost nadzornih obiskov je mogoče izboljšati z oblikovanjem standardnih seznamov, še posebej prirejenih izkušnjam odvetnikov, kar zadeva državne in mednarodne norme in standarde. Kljub temu pa zaslišanje žrtev mučenja ne sme slepo slediti navadnemu seznamu, ampak mora biti izvedeno razumevajoče in sočutno, z ozirom na travmo, ki jo je žrtev prestala, in na težave pri obnovitvi pripovedi o mučenju.

Nadalje so odvetniki temeljna povezava z javnostjo in dotičnimi mednarodnimi preventivnimi mehanizmi, kadar se oblasti ne odzovejo na obtožbe o mučenju, ali ovirajo preiskavo.

Da bi lahko pokrili vse vidike mučenja in trpinčenja in odkrili sistemske težave, ki takšno zlorabo omogočajo, bi morali strokovnjaki s področja prava v času nadzornih obiskov sodelovati s strokovnjaki drugih področij.

7. Zagovorništvo in oblikovanje politike

Vloge odvetnikov pri prizadevanjih za vzpostavitev učinkovitega in popolnega pravnega okvira pri preprečevanju mučenja ne gre podcenjevati. Kot strokovnjaki za nacionalno in mednarodno zakonodajo, imajo odvetniki ključno vlogo pri zavzemanju za ratifikacijo in popolno izvajanje Konvencije proti mučenju in njenega Opcijskega protokola, kot tudi regionalnih instrumentov na področju človekovih pravic, ki prepovedujejo mučenje in trpinčenje.

Odvetniki morajo biti sposobni identificirati luknje v državnih zakonih in zagotoviti, da se mučenje v nacionalnem pravnem sistemu opredeli kot kaznivo dejanje, vključno s sokrivdo ali sodelovanjem pri kaznivem dejanju mučenja. Prav tako morajo oblikovati osnutke zakonodaje proti mučenju in trpinčenju, ko je to potrebno, ter predlagati specifična določila za izboljšanje učinkovitosti preiskave in kazenskega pregona kaznivih dejanj mučenja in trpinčenja. Odvetniki lahko prispevajo k trdni zakonodaji, tako da podajo pripombe v zvezi z reformami na področju človekovih pravic, dostopa do pravice in preprečevanjem mučenja.

Zavzemanje pri državnih oblasteh za izboljšanje procesnih jamstev, kot so učinkovit sistem pritožb, reforme državnih struktur pravne pomoči in ozaveščanje o problematiki mučenja in trpinčenja na krajih pridrzanja, lahko znatno vpliva na pozitiven razvoj področja človekovih pravic v državi, zmanjša število kaznivih dejanj mučenj ter hkrati izboljša tudi javno percepcijo organov

kazenskega pregona.

Odvetniki lahko spodbujajo sodnike k tolmačenju in uporabi nacionalnih zakonov v luči mednarodnih in nacionalnih standardov o človekovih pravicah ter s tem prispevajo k doslednosti pravnega sistema in zagotovijo enakovredno zaščito za vse žrtve mučenja in vse osebe, ki so jim bile kratene človekove pravice.

8. Krepitev zmogljivosti

Krepitev zmogljivosti je ena izmed najpomembnejših nalog odvetniške zbornice in odvetnikov, kadar želijo prek osveščanja javnosti, promocije političnih pobud in izboljšanja transparentnosti kazensko-pravnega sistema zagotoviti preprečevanje mučenja in trpinčenja. Kampanje za osveščanje javnosti so pomembne, ker lahko vplivajo na interesne skupine in nosilce odločanja ter tako prispevajo k splošni spremembi odnosa v skupnosti. S pomočjo usposabljanja, strokovnih konferenc in seminarjev lahko odvetniki dosežejo širšo javnost in tako izboljšajo obstoječe kapacitete ali okrepijo pooblastila različnih oblasti, institucij in akterjev civilne družbe, ki se ukvarjajo s področjem preprečevanja mučenja.

Odvetniki morajo razviti različne ukrepe, da olajšajo dostop družbe do informacij v zvezi s prijavljenimi primeri mučenja, preiskavami, pregonom in povrnitvijo škode (npr. z ustvarjanjem podatkovnih baz). Eden izmed učinkovitih načinov preprečevanja mučenja je tudi pomoč pri razvijanju mreže odvetnikov, socialnih delavcev, nevladnih organizacij, cerkvenih skupin ali pravnih klinik z ustreznimi mehanizmi koordinacije, ki zagotavljajo različne oblike pravne pomoči. Država lahko ima veliko korist od sodelovanja s strokovnjaki na področju preprečevanja mučenja iz drugih držav, ki imajo neposredne izkušnje pri vzpostavljanju preventivnih ukrepov, pripravi pravnih dokumentov in določb in izboljšanju kazensko-pravnega sistema.

Usposabljanje je nujno orodje odvetnikov, da lahko izmenjajo znanje in izkušnje pri preprečevanju mučenja in trpinčenja z drugimi odvetniki, razvijanju metod preprečevanja kot tudi etičnega delovnega kodeksa in oblikovanju mrež pravnih strokovnjakov. Nadalje je usposabljanje ključno tudi za izmenjavo njihovega pravnega znanja z ostalimi akterji iz civilne družbe in z državo samo. V tem pogledu morajo odvetniki skupaj s tožilci in drugimi pravnimi strokovnjaki spodbujati usposabljanja na temo popolne prepovedi mučenja in pomembnosti zaščite pred mučenjem in trpinčenjem.

9. Vloga pravnih sporov

Odvetniki imajo lahko velik vpliv na pravni okvir z ustvarjanjem precedenčnih primerov. V državah brez prava o mučenju in trpinčenju lahko ena sama uspešna obsodba storilca mučenja – predvsem v sistemih običajnega prava –

 Glej *Osnovna načela ZN o vlogi odvetnikov*, 1990

sproži serijo nadaljnjih procesov in ima lahko velik vpliv na zmanjšanje nekaznovanja in spodbujanja osveščanja širše javnosti glede potrebe po prepovedi in preprečevanju trpinčenja in mučenja.

Privilegiran dostop do pridržanih oseb odvetnikom omogoča evidentiranje obtožb v zvezi z mučenjem in jim posledično omogoča, da vložijo pritožbo proti domnevnim storilcem in njihovim nadrejenim, ki so takšna dejanja naročili ali so vedeli zanje.

Rezultat strateškega vodenja sodnega procesa so lahko precedenčni primeri, ki se izkažejo za posebej uporabne v zvezi z odpravo škode za žrtve mučenja in tako olajšajo civilne postopke, v okviru katerih žrtve zahtevajo denarno nadomestilo.

V vseh fazah sodnega postopka morajo odvetniki zagotoviti, da se kakršnikoli dokazi, pridobljeni pod prisilo, izključijo iz procesa. Edina izjema pri tem temeljnem načelu je uporaba takšnih dokazov v postopkih proti domnevnim storilcem mučenja ali trpinčenja. Hkrati je zelo pomembno, da dokazno breme ne sme biti na strani žrtve.

Odvetniki morajo pri obravnavi primera upoštevati tudi dejstvo, da se lahko primer, v kolikor se izčrpajo vse faze postopka za pritožbo na državni ravni, preda naprej na mednarodno ali regionalno sodišče ali organ za človekove pravice.

10. Zaključek

Odvetniki so ključni akterji pri prepovedi in preprečevanju mučenja in trpinčenja. Zaradi svojega znanja in strokovnih izkušenj so posebej kvalificirani za spodbujanje in podporo vladam, da vključijo izčrpna pravna določila na področju preprečevanja mučenja ali da popravijo in izboljšajo že obstoječ pravni okvir.

Privilegiran dostop pravnih strokovnjakov do pridržanih oseb v vseh fazah odvzema prostosti je ključnega pomena za zaščito pred potencialnimi dejanji mučenja in trpinčenja in omogoča pridržanim osebam, da podajo obtožbe v zvezi s kršenjem zaupnosti in tako zmanjšuje tveganje za povračilne ukrepe. Ker so blizu zapornikom, to tudi olajša preiskovanje in evidentiranje mučenja in trpinčenja, kar je ključnega pomena med sodnim procesom.

Poleg tega imajo odvetniki temeljno vlogo pri pomoči žrtvam mučenja, da uveljavijo svoje pravice in povrnitev škode, ki vključuje rehabilitacijo in odškodnino. Pravni strokovnjaki lahko močno pripomorejo tudi k preprečevanju mučenja kot člani interdisciplinarnih nadzornih teles, ki redno obiskujejo kraje pridržanja. Nazadnje imajo odvetniki tudi pomembno vlogo pri krepitevi zmogljivosti oblasti, institucij in akterjev civilne družbe prek kampanj za osveščanje javnosti, usposabljanj za nevladne organizacije, sodnikov in drugih civilnih uslužbencev, saj tako ustvarjajo sinergije s ključnimi akterji na področju

preprečevanja mučenja.

Zato je torej pomembno krepiti odvetnikovo znanje in predanost preprečevanju mučenja in trpinčenja in spodbujati strokovna omrežja, da lahko temeljito izvajajo svojo preventivno in zaščitno vlogo.

11. Literatura

1. *The role of lawyers in the prevention of torture*, APT, 2008
2. *Action against torture: A practical guide to the Istanbul Protocol – for lawyers*, IRCT, 2009
3. *Preventing Torture: An Operational Guide for National Human Rights Institutions*, APT, OHCHR, APF, 2010
4. *Pretrial Detainees and Torture: Why Pretrial Detainees Face the Greatest Risk*, Open Society Foundations, Ludwig Boltzmann Institute of Human Rights, University of Bristol, 2011
5. *General Comment No. 3 on the implementation of Article 14 UNCAT*, UN Docs, UN Committee Against Torture, CAT/C/GC/3, 2012
6. *The Role of Independent Monitoring in Prevention of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*, Penal Reform International, 2010